

1893 թ. ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍԻ 11-ԻՆ ԿԱՅԱՅԱԾ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՎԱՐՁԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ Ա. ՆՍՏԻ ՈՐՈՇՄՈՒՆՄՆԵՐԻՅ:

Յանձնաժողովս 1892 թ. իր իններորդ նիստին լսելով Ստեփաննոսեանի բողոքը Հաղրութի գպրոցների աւագ ուսուցչի դէմ, որոշեց հարցնել հոգաբարձութեանը հեռագրով՝ «Ստեփաննոսեանին էք ուղղում, թէ նոր հրաւիրուածին» այդ հեռագրին անցած հոկտեմբերի 15 ին անմիջապէս պատասխան է ստացւում գպրոցի աւագ ուսուցչից թէ «նոր ուսուցիչը ընդունուած է»։ Յանձնաժողովս այդ պատասխանից բոցաարուծիւն չգտնելով առաջագրեց նոյն գիւղի հոգաբարձութեան պատասխանել «ինչու հոգաբարձութեան հասցէին առած հեռագրին պատասխանումէ գպրոցի աւագ ուսուցիչ Տէր Յովհաննիսեանը և ոչ հոգաբարձութիւնը։ Այդ գրութեան հոգաբարձութիւնը պատասխանումէ անցած դեկտեմբերի 22-ին № 51 յայտարարութեամբ թէ «գիւղական պահանջողական հանգամանքներից ստիպուած, ուսումնական տարուայ սկզբի ամիսների — Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր — ուսումնարանի հեշտ և դիւրին գործերի կառավարութիւնը յանձնուած նախագահ հոգաբարձուն, որովհետեւ միւսները զբաղուած են լինում այգեգործութեամբ և այլ գիւղական զբաղմունքներով։ Իսկ նախագահ հոգաբարձուն երբ պաշտօնական գործով հեռացել էր Հաղրութ գիւղից, յանձնումէ աւագ ուսուցչին, որեւ քարտուղար է հոգաբարձութեան, և որովհետեւ այդ պաշտօնը (հոգաբարձութեան գործերի կառավարութիւնը) յանձնած է եղել նրան, այդ հիման վրայ պատասխանումէ յանձնաժողովիդ հեռագրին, կամելով շուտ և առանց յետաձգութեան տեղեկութիւն առն Յանձնաժողովիդ։»

Գպրոցական կանոնադրութեան մէջ չկայ մի յօդուած, որով

Հոգաբարձուները իրաւունք ունենային իրանց գործերի կառավարութիւնը յանձնել նախագահին, և նա էլ ըստ կամաց մի երկրորդին և այլն. ինչպէս արել են Հաղրութի Հոգաբարձուները և նախագահը: Եկեղեցական—ճիսական դպրոցների ուսուցիչը, ինչպէս կանոնադրութիւնը տրամադրում է, իրաւունք չունի խառնուելու Հոգաբարձական գործերին, ուր մնաց թէ նախագահի տեղ՝ կառավարի նրա յանձնարարութիւնով Հոգաբարձական գործերը: Հոգաբարձուին ընտրում է ժողովուրդը. մի մարդ որ ոչ ընտրելի և ոչ ընտրող կարող է լինել նոյն դպրոցի Հոգաբարձուի ընտրութեան ժամանակ որտեղ ինքը ծառայում է իբր ուսուցիչ, ինչպէ՞ս կարող է Հոգաբարձական գործերը միայնակ կառավարել, մինչդեռ ընտրողը—ժողովուրդը ոչ ընտրել է և ոչ էլ ձանաչում է նրան այդ պաշտօնով: Հաղրութի Հոգաբարձութիւնը, որ անշուշտ կանոնադրութեան այդ կէտին (կանոնք եկեղ—ճիսակ. ուսում. Հայոց. Յաղագս Հոգաբարձուաց յօդուած 30.) տեղեակ կրլինի, իրան ամենեւին իրաւունք չըպիտի համարէր դպրոցական կանոնադրութեան և հասարակութեան դէպի իրենց ունեցած վստահութեան դէմ այդպիսի քայլ անել. այդ ցոյց է տալիս, որ Հոգաբարձութիւնը չի ձանաչում իր պաշտօնի բարձրութիւնը և իր պարտականութիւնը: Դպրոցի վրայ այդպէս թեթև աչքով նայող Հոգաբարձուն, խղճի, ազնւութեան տեսակէտից պիտի թողնի այդ պաշտօնը, որովհետև հակառակ դէպքում տուժում է հիմնարկութիւնը:

Թէ Հաղրութի դպրոցի Հոգաբարձութեան պատճառաբանութիւնները անհիմն են և հնարովի և իրանց աւագ ուսուցչի գործած յանցանքի դէմ տկար փաստաբանութիւն, այդ երևում է նրանից 1, որ Հոգաբարձութիւնը իբր ժամանակ չի գտնում իր գործերը կառավարելու, և այնքան սուղ է ժամանակը, որ միհեռագրի երկու—երեք խօսքով պատասխանելու էլ միջոց չկայ 2 եթէ Հոգաբարձուները ժամանակ չունէին, անձնավտխանորդներ էլ չունէին: Եւ այդ ժամանակ չունեցող Հոգաբարձութիւնը, երբ հարկաւոր է լինում պաշտպանել մի պարսաւելի, դատապարտելի արարք, այնքան ժամանակ է գտնում գրում է մի ամբողջ երես, 2, որ յիշեալ գրու-

Թիւնը ստորագրում են ոչ բոլոր հոգաբարձուները այլ միայն նոցանից երկուսը Խ. Լալայեան և Գ. Զարկարեանց: Թէ հոգաբարձուները ժամանակ կարող էին ունենալ մի հեռագրի պատասխանելու համար, այդ անհերքելի փաստ է. նրանք կարող էին երեկոյեան հանգստի ժամերից մէկը նուիրել դպրոցի գործերին:

Յանձնաժողովս կարող է իրաւամբ ենթադրել, որ իսկապէս գործը այսպէս է եղել. աւագ ուսուցիչ տէր Յովհաննիսեանը պատահմամբ հեռագիրը ստացել է և առանց հոգաբարձուներին իմաց տալու պատասխանել է այնպէս ինչպէս ինքը կամեցել է:

Այս ենթադրութիւնը հաստատուում է այն հանգամանքով, որ աւագ ուսուցիչը հակառակ է եղել վարձելու Ստեփաննոս Ստեփանոսեանին ուսուցիչ և այդ անարդարացի կերպով, ինչպէս երեւում է նրա բողոքից,¹⁾ ուստի և կարծելով թէ չի իմացուի այդ ապօրինութիւնը, հեռագրին պատասխանում է թէ «նոր ուսուցիչը ընդունուած է»: Իսկ երբ նորից առանձին գրութեամբ հարցումն է լինում, հոգաբարձութիւնը հեռագրին՝ աւագ ուսուցչի պատասխանելու մասին, այդ ժամանակ նա եղելութիւնը մի կերպ ծածկելու համար, հոգաբարձութեանը գրել է տալիս յիշեալ № 51. գրութիւնը. այդ պարզ ցոյց են տալիս գրութեան ոճը և պատճառաբանութիւնները:

Աւագ ուսուցչի յանցանքը ակներև է, նա հեռագիրը ծածկել է հոգաբարձութիւնից և նրա փոխանակ հեռագրել: Իսկ տէր Յովհաննիսեանի յանցանքը երևան գալուց յետոյ հոգաբարձութիւնը, փոխանակ նրա դէմ բողոքելու, իր իրաւունքները պաշտպանելու նպատակով ջանում է արդարացնել նրա այդ արարքը անհիմն և աւելի դատապարտելի փաստերով: Ուստի և Յանձնաժողովս որոշեց,¹⁾ Յանդիմանել հոգաբարձութեանը առանձին գրութեամբ, իրանց այդ վարմունքի համար. 2. Արցախի թեմի եկեղ—ծխական դպրոցների բարեկրօն Հայր վերաառաջին գրել, որ Հագրութի դպրոցի աւագ ուսուցիչ Խաջան տէր Յովհաննիսեանին արձակի իր պաշտօններից և 3. Արարատի միջոցով ծանուցուի բոլոր թեմերի Գերապատիւ թեմակալներին և եկեղ.—ծխական դպրոցների հայր վերաառաջաններին, որ Խաջան տէր Յովհաննիսեանը զրկուած է Հայոց եկեղ. ծխական դպրոցների ուսուցիչ լինելու իրաւունքից:

ՌԻՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՅԱՆՉՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր Ի Ց.

Խնդրատուներէց ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց
ցանկը մուծուել են հետևեալ անձինք.

Կ Ա Ր Գ

1. Պերճանուշ Պաօշեանց . . .	Ը.
2. Արշակ Արշակունի . . .	Դ.
3. Մէլիք Մուսեան Ռուբէն . . .	Բ.
4. Տէր Ղևոնդեան Գէորգ . . .	Դ.
5. Բարալեան Աբրահամ . . .	Ե.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՍ ՍՏԱՅԵԼ, Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ, ԳՐԵԱՆՔԸ.

- 1 Աղուանից երկիր և դրացիք (Միջին դարաստան) ի Մակար ծ. վարդապետէ Բարխուդարեանց. Թիֆլիս. 1873. Տպարան Ս Շա-րաձէ, Նիկողայեակայա փողոց. 20. գին 1 ռ:
- 2 Յովհաննէս Թումանեանց. բանաստեղծութիւններ. II հատոր Մոսկուայ. Տպարան Մկրտիչ Բարխուդարեանցի 1892 գինը 65 կ:
- 3 Մալսէս Խորենացու նոր աղբիւր. Ստ. Մալխասեան: